

ШКОЛСКИ ЛИСТ.

Брой 6. У Будиму 31. Аугуста 1865. Год. VII.

Саборска закључена

о србским школама.

(Продужењ.)

§. 44. Школска власт има се постарати да се у већим варошима и местима подигну главне школе.

§. 45. Главна школа има 4 разреда са 4 учитеља и свога сопственог управитеља.

§. 46. Учитељ и управитељ главни школа наименује као и остале (§. 22.) дотична консисторија на предлог дотичне општине.

§. 47. За учитељ главне школе могу само они предложени бити, кои су од изпитне комисије (§. 18) проглашени, да су способни за учитељ на главној школи.

§. 48. За управитељ главне школе може едан од учитеља те школе или друго које за то способно лице предложено бити, ком се има суразмерна награда одредити.

§. 40. Учитељима на глав. школи повишчју се десетогодишњи прилози (§. 15) макар тим плата 600 ф. а. в. и прешла.

§. 50. У главној школи учи се окром они у §. 34 назначени наука и окром рисања још едан език, и то онај, на ком ће деца гимнасијалне или реалне науке слушати.

§. 51. Код сваке главне школе има се завести потребна библиотека.

§. 52. Уза сваку основну школу има се завести недељна или повторавајућа школа.

§. 53. Свако дете дужно је по одпусту из основне школе походити до навршене 15-е год. недељну школу.

§. 54. Ослобођени су од недељне школе само они, кои другу коју школу походе.

§. 55. Рад уредног походенја недељне школе важи све оно у §§. 37. и 38. наведено.

§. 56. Недельошколци мушки и женски имаю се одлучено учити, и где нема два учитеља и две школске собе, то се имаю дечаци пре, а девојке после подне на науку скупљати.

§. 57. У недельной школи има се окром повторавања онога у основной школи свршенога читати још: наука о земљоделству и домоводству, о чувању здравља и неги у болести, отачественица са повестницом србског народа и о дужностима поданика.*)

§. 58. На науци недельошколаца има увек присуствовати ил парох или едан члан црквеног одбора.

§. 59. За занатлиске и трговачке шегрте имаю се завести недельне школе.

§. 60. У занатлиској и трговачкој недельной школи има се учити: рисањ, красопис, трговачки рачун и штилистика, просто књиговодство и читати историја заната и трговине.

§. 61. Шегрте кон још незнаю читати, писати и рачунати имаю учитељи за суразмерну награду у вечерним приватним часима најпре у овом извечбати, да могу у поменути недельну школу ући.

§. 62. Кон господари задрже ову децу од школе, плаћаю 2 до 4 фр. а. в. за свако одсуство у местни школски фонд. Исто тако плаћаю и за свако задржанј ове деце од Богослуженя.

§. 63. Пре ослобођења од ове школе има сваки шегрт положити изпит и о овом сведочбу добити.

§. 64. За ову науку има се учитељу суразмерна награда дати.

§. 65. Ни едно дете не може туђу основну школу походити пре него што е своју основну школу прошлю.

§. 66. Србску правосл. децу на туђим основним главним школама као и у јавним и приватним институтима имаю дотични пароси учити у науци вере, на крају године јавни изпит с њима одржати и о томе извештај својој консисторији поднети.

§. 67. Недопушта се приватне школе отварати без дозволења на то, које се само на основу прописани сведочба о том добити може.

§. 68. И на приватним школама има се на крају сваке школ-

*) За изображаванј у економској струци наредно е сабор две стипендије по 500 фр. а. вр., и то једну из широдна фондова, за цивилног питомца, а другу из манастирски прихода за монаха.

За женске учитељке које ће се имати на страним вишим женским школама и воспиталиштима изобразити, наређене су од сабора три стипендије из народни фондова свака по 500 фр. а. вр.

ске године одржати изпит пред местним школским управителѣм и имаю се поднети извештаи предпостављѣной школској власти.

§. 69. Свака обштина има свой школски фонд, кои се као и њѣгова каса одлучено од црквеног фонда рукеу, а рачуни се предаю на исти начин, као и црквени.

§. 70. Местну управу над школама води местни црквени одбор, кой се стара за напредак школе и деце религиозно-морални и педагогичко дидактички; стара се да су школске зграде, намештаи и опреме у добром стању, да учитељима плата уредно иде, да деца школу уредно походе, и да су школским потребама добро снабдевена, да се сви школски налози точно пазе; да учитељ све дужности своје точно извршуе, и да школско иманѣ савестно рукеу и употребљава.

§. 71. У местну управу школе спадаю следећа лица: а) местни школе управителѣ; б) местни парох, ако није управителѣ; в) местни школе старателѣ.

§. 72. Ова под а) и в) означена лица бира одбор од вешти люди и пријетеля школе, уобште кое он као најспособније за ово познае, и то на 6 година, и подноси предпостављѣной школској власти на одобренѣ.

§. 73. Осим предпоменути лица имаю још и следећа у тај одбор за местни надзор школе уѣи: управителѣ главни основни и средњи школа (гимнасије, реалке, препарандије) где их има, и по едан учитељ од сваке врсте школе, ког они сами међу собом на две год. изберу.

§. 74. Дијецезанску управу над школама има дотична консистория.

§. 75. Код консистория подстављаю се мирски инспектори школа као референти у школској струци, и то: за архидијецезу и за дијецезу бачку едан, за будимску, темишварску и вршачку едан, за пакрачку едан и за горњокарловачку едан.

§. 76. Школски инспектори мораю бити теоретично и практично изобразени школски мужевѣ.

§. 77. За попуњавањ ови места разписуе главна школска управа стечай, изпита дотичне консисторије за њѣново мненѣ и предлаже правительству да едного потврди.

§. 78. Плата дијецез. школског инспектора е 1200 фр. а. в. с' десетогодишњим прилозима по 150 фр. а. в., потребним путним трошком *) и после 30 год. службе пензиом првобитне плате.

*) За ово е одредио сабор 300 фр. годишнѣ сваком.

§. 79. Главцу управу над свима србским народним школама има србски патријарх са главном школском власти.

§. 80. У гдавной школској власти є мирски главни школски инспектор референт школске струке.

§. 81. Главног инспектора бира главна школска власт и подноси правительству на потврђенѣ.

§. 82. Главног инспектора є плата 2000 фр. а. вр. потребни путни трошак *) и после 30 год. службе пуна пензија.

§. 83. На праву највишег владарског надзора основана инспекција србски школа извршиваће се само кроз люде правосл. вере и србске народности.

§. 84. За изображаванѣ учитеља имаю се устроити удесне препарандиє.

§. 85. На препарандии имаю се предавати следеће науке: катехетика, библична историја, историја црквена, тумаченѣ св. еванђелија и апостола, литурђика и типик, црквено поянѣ, славенски ѳзик, србски ѳзик са литературом и штилистиком, педагогија са психологијом и антропологијом, методика, аритметика с геометријом, географија с отачаственицом и повестницјом србског народа, теоретичко и практичко земљоделство и домоводство с науком о чуваню здравља и неге у болести, рисанѣ и красописанѣ, хармонијско певанѣ, гимнастика и практичка учитељска радња.**)

Што се тиче ѳзика немачког односно мађарског, предаваће се по потреби и ови, ал неће бити обште обвезни предмети.

§. 86. На препарандии вишой трає течай 3, а на нижой 2 год. дана.

§. 87. Плата професора на вишой препарандии є 800 фр. а. в., а на нижой 600 фр. а. вр. уз десетогодишнѣ прилоге по 100 фр. а. в. и после 30 год. службе за пензию првобитна плата.

§. 88. Одговорно управительство препарандиє има се уз суразмерну награду све на 3. године єдном од професора предати.

§. 89. Професори препарандиє имаю се приуготовити на свеучилишту или на ком другом вишем заводу, рад чега се наређує єдна стална стипендија од 500 фр. а. вр.

§. 90. На вишой препарандии има 1 катихета, 2 професора и 1 помоћник, а на нижой 1 катихета, 1 професор и 1 помоћник.***)

*) За ово є одредило сабор 400 фр. годишнѣ.
**) Заради овога наредно є сабор, да се још єдан професор постави, кои ће из народног фонда плаћен бити.
***) За помоћника на нижой препарандии одредило є сабор 150 фор. награде.

§. 91. Професоре препарандије наименује главна школска власт.

§. 92. У препарандију вишу примаю се само кои су свршили нижу гимнасию ил нижу реалку са добрим успехом; а у препарандију нижу примаю се и мањ приуготовљени, али никако без четир разреда главне школе; притом мораю сви 16 година стари и подпуно здрави бити.

§. 93. При приманю имаю се одржати строги примни изпити и има се о овом извештај са свима прописаним сведочења главной школске управы на одобрењ поднети.

§. 49. Испитна комисија на препарандни састои се: из главног школског инспектора као председника, дицезанског инспектора и консисториялног повереника као присејника.

§. 95. На препарандијама имаю се завести конвикти за питомце, које ће дотична окружа издржавати.

§. 96. Плата и положај професора на гимнасији карловачкой и новосадској устрояваю се по пропису за државне гимнасије средиња реда, и то е: 800 фр. а. в. редовне плате са десетогодишњим прилозима по 100 фр. а. вр., и после 30 год. службе за пензию првобитна плата ако е изпитан професор, другчје се сматра за привременог са 200 фр. а. в. мањом платом и то само за 2 год. дана. *)

§. 97. Професори мораю државно прописану квалификацију имати.

§. 98. Професоре ових гимнасија поставляю по привилегијалном праву дотични патронати.

§. 99. За изображаванј професора гимнасије одређује се една стална стипендија од 500 фр. а. вр.

§. 100. У србској митрополији постои едно богословско училиште и то у Карловцима.

§. 101. У Богословији предаю се следеће науке: увод у Богословију уобште, славенски језик, грчки језик, увод у св. писмо старог и новог завета, црквена историја, толкованј св. писма, догматика, литурђика, морална, омилетика, пасторална, педагогија са учитељским методом, омилетична упражнења устмена и писмена, црквено право, рурална економија, дијететика и црквено поянј с правилом.

*) Народни сабор нареди е карловачкой гимнасији годишнј помоћи 6000 фр., и 1000 фр. едared зи свагда за учебну опрему, а новосадској 6500 фр. дотле, док фондови ови гимнасија небуду у станю сами гимнасије издржати.

§. 102. Осим догматике која се предаје на црквено-славенском језику, предају се све остале науке на језику србском.

§. 103. За предавањ предпоменути наука постављају се 5 редовни професора и један помоћник.

§. 104. Родовни професори намештају се стално.

§. 105. Плата професора Богословије € 1400 фр. а. в. са десетогодишњим прилозима по 200 фр. а. в. и после 30 год. службе првобитна плата за пензију; а помоћник добива само награду од 200 фр. а. вр.

§. 106. Професори Богословије могу бити из оба духовна као и из световног (цивилног) реда.

§. 107. За изображавањ професора Богословије установљено се једна стална стипендија од 600 фр. а. в. *)

§. 108. Професоре Богословије наименује србски патријарх са србским епископима.

§. 109. У Богословију примају се само они, који су свршили вишу гимназију са добрим успехом. **)

§. 110. Течај Богословије траје четир године дана.

§. 111. Изпитна комисија на Богословији састоји се из патријарховог повереника као председника, из подпредседника и духовног референта архидијецезанске консисторије као приседника.

§. 112. Уз Богословију има се завести потребна библиотека, на коју се одређује прве године 2000 фр. а. вр., а после сваке год. по 300 фр. а. вр.

О рачунаљки.

(Додатак.)

Како су деца до сад учила рачун познато је: најпре су сви вичући говорили броеве по реду, почевши од 1 на терајући до 100. Ово је чинио сваки дан, више месеци дана, док се ние на

*) За први почетак наредио је сабор три оваке стипендије издати, да се што пре професорска места попуне, а после остаје до век само једна стипендија.

**) Да би се за горњу хорватску и пакрачку дијецезу лакше добило богослова, наредио је сабор 33 стипендије по 120 фр. за све у суми 3960 фр. сваке год. издавати, ако нужде буде, и док год ово узтреба.

У последку силом у главу ухватило. Кад је ово свладано било, онда је тим истим начином терано то исто натрашке по реду од 100 до 1. Кад је и ово прекужено, онда је по гдекоји учитељ искао да деца прескачући број, — најпре по један број и. п. да казују све непарне бројеве: као 1, 3, 5, 7 и т. д. до 100; па онда све парне бројеве: 2, 4, 6, 8 и т. д. до 100; а после да по два броја скачу, као: 1, 4, 7, 10 и т. д. или 2, 5, 8, 11 и т. д. Такав је био метод.

Да се оваким механичким радом није могло разумно напредовати, разуме се по себи, — па тако је после и цела следећа наука у рачуну ишла са великом натегом и без икаква успеха. Ту је више радио љезик и грло него памет, и више је овај извлачио рачунцију из невоље, него памет. Од разумнога схваћења ствари није ту било ни трага.

Међутим разумни и добро изображени учитељи ни су се строго држали тога метода, него су обично узимали најпре само мало коло бројева, од 1 до 10, пак су се мучили да ово деца на очигледно представе, узимљући у помоћ мале прутуће, или црте на табли, а највише прсте на руци, од којих је и узета основа десетичнога строя бројева.

У новије доба почели су разумнији учитељи и друга средства смишљати, да деца ову науку колико је можно разумљивију и лакшу начине, и тако су изашле ове справице за одлакшање науке рачуна деца, што се зову рачунаљке.

Ови справица има данас од више врсти; најглавније су код нас у Аустрији следеће: 1, Обична или тако звана руска; 2, Гаришева, за науку местне вредности бројева; 3, Херманова, за науку о разбитцима; 4, Кремерова, за науку мерења и 5, Живнџва или сповне све три прве уједно.

..... 1. Обична, тако звана руска, а управо хинеска, рачунаљка, како је склоплјена, виделисмо у бр. 3 и даље, и како се има с' њоме поступати ту је изложено.

..... Такви има и мали за домаћу послугу при учењу деце у првим основима рачуна. Могу се добити код свакога стругара (дракслера), а и по другим трговинама за 1 фр. Ове праве деца велику забаву, и сила их у рачуну унапреде, а колико их начине бистроумније не да се оно неком новцем платити.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Единице од милиона
 Стотине од иљада
 Десетнице од иљада
 Единице од иљада
 Стотине
 Десетнице
 Единице

П. Гаришева рачунаљка мало е друг-
 чия. Код ове не стоје жице положене, него су
 усправљене. Код ове е постолъ као и код обич-
 не, само ни су ступци пробушени, ни кроз
 њи жице продевене, него е избушена она горња
 пречага, има 10 рупа, пак се у њи задену жи-
 це и стоје узправо, а на жице се надевају зрна
 едно за другим. Свака е жица само толико
 велика, да на сваку само 9 зрна едно из над
 другога стати може, а више не.

Ова е справица врло згодна, да се на
 њој види, које су единични бровви (од 1 до 9,
 на крайној жици десно) како постају десетнице
 (од 10 до 99, на другој до края жици десно)
 стотине (од 100 до 999, на трећој жици с' де-
 сног края) единице од иљада (на четвртој жици
 с' деснога края) десетнице од иљада (на петој жици с' десна) сто-
 тине од иљада (на шестој жици с' десна) милиони (на седмој
 жици) и тако даљ.

Н. П. учитељ натакне на крайну жицу 9 зрна и више немо-
 же, па разјасни деци, шта су прости единице; онда метне десето
 зрно на другу до края жицу, а они први 9 зрна скине и каже,
 да то зрно значи единицу од друге врсте, десетичну единицу
 или просту десетицу; дода друго зрно, то значи две десетичне
 единице или две прости десетнице, или 20; дода треће зрно, то
 значи 3 десетнице или 30 прости единица и тако даљ, до 9 зрна,
 ко е значи 90, а скупа узето са они 9 зрна на првој жици чини
 99 прости единица.

Ни на другу жицу не може више зрна наћи но 9; оће ли
 да дода десето зрно, то мора прећи на трећу жицу, и то зрно
 значи сад единицу од стотина, а они 9 зрна са друге жице ски-
 не, па натакне на трећу жицу још едно зрно, то су две единице
 од стотина, 200; 3 зрна на трећој жици значе 300, и т. д. до 9
 зрна, 9 единица од стотина или 900.

Ни на ову жицу не може више зрна наћи но 9, са десетим
 зрном прелази на четврту жицу, то су единице од иљада и тако
 даљ.

По том се види, како се овде наочигледно представи деци,
 да схвате, како иста зрна све у 10 пута већу вредност добију,

WWW.UNILIB.RS

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

чим коју жицу с' деснога края лево идући промену. Ђдно зрно на крайној жици с' лева значи просту единицу 1, на другој жици значи просту десетицу 10, на трећој жици значи 100, на четвртој 1000, и т. д. Два зрна на крайној жици значе 2 прости единице = 2, на другој жици две прости десетице 20, на трећој жици две стотине 200, на четвртој две иљаде 2000. и т. д. Кад ставиш нп. на крайну жицу 9 зрна на другу 5, на трећу ни едно, на четврту 1, онда то значи 1059.

Да зрна на петој жици означују десетице од иљада, на шестој жици стотине од иљада, на седмој единице од милиона, па онда на осмој, деветој и десетој десетице, стотине и иљаде од милиона сваки ће учитељ знати, да се некаже.

Справица ова мањ се употребљава у школи зато, што ова већа кола броева нису за малу децу — за почетнике — ни одређена; а кад деца дозреу до ови већи кола броева, онда није ни нужно справице, ер онда већ схвате и повияу ово и другим начином тумачено; а и спор је и дангубан посо жице ове углављивати, и зрна натицати и скидати. У осталоме је искуством осведочено, да учитељи помоћу ове справице далеко бољ успеу са децом него без њ.

Ш. Херманова рачунаљка опет је другачија. Ова је смишљена на то, да се деца на очигледно представе разбитци.

И при овој науци имају учитељи велику муку са децом. Вешти учитељи узму јабуку, или лист артије, или прут, пак расеку на поле, да представе деца половину; размере и расеку на троје, на четворо, петеро и т. д. да представе и да их науче познати, шта је третина, четвртина, петина од целога и т. д. или повуку на табли дужу линију, пак је секу $\frac{1}{2}$, $\frac{1}{3}$, $\frac{1}{4}$ и т. д. до $\frac{1}{10}$ и више. Али будући да је код сви ови средстава мучно све делове после опет у едно цело саставити, које је нужно, особито у првим почетцима ове науке, то су се вешти учитељи свакојко домишљали, како би и себи и деци овај мучни посо одлакшали, пак су правили штапове тако, да се делови могу заденути едан у други, кад треба цело представити, а извући, кад треба делове показати. Али је и са овим било сила шепртљарис. Ту је данас најбоља ова Херманова справица. Она је начинљена исто као и она у бр 3. описана обична рачунаљка, само не стоје на жицама зрна, већ цев, које се као и зрна тамо амо смицати дају, и то: на горњој жици стоји само една дугачка цев, и та представља „цело“:

цело

поле

третине

четвртине

петине

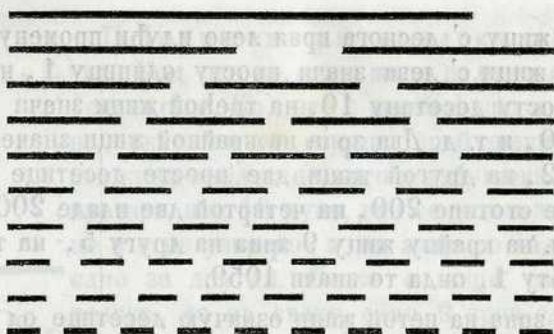
шестине

седмине

осмине

деветине

десетине

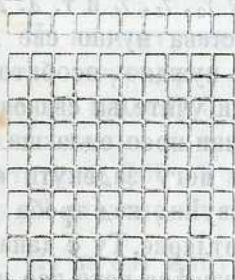
на другој жици стои исто толико дугачка цев, али на поле пресечена, и представља сваки део једну половину од целог $\frac{1}{2}$; на трећој жици има три краће цеви, представљају трећине $\frac{1}{3}$, а спуштене све три једна уз другу износе целу исто онолико велику као и оне две поле на другој или као она цела на првој жици.

На четвртој су жици четири још краће цеви, и представљају четвртине, на петој су жици петине и тако даље до жице десете, на којој стоје десет десетина. Када се справница нагне на лево или на десно, да се све цеви на својим жицама спустију, онда износе оне 10 на дојној жици исто колико и она цела на горњој, а тако и све остале, да деца виде да су 2 поле, или 3 трећине, или 4 четвртине, као и 6 шестина, 7 седмина, или 8 осмино, 9 деветина увек једно цело. На овој су справници жице мање него на просторној рачуналки, и то толико, да цеви ма на којој жици само трећину од жице заузимају, а две трећине од жице празне су, да се разветније радити и све што треба показати даје. Овде су жице јаче, дебље него на обичној, јер су цеви теже, па да се жице неизвију и да се справница неисквари.

коцка

ступ

плоча

IV. Кремерова рачуналка сасвим је другачија. Ова нема постоља ни ступаца ни жица, већ само гола зрна, и та зрна нису округла него су 10 зрна праве коцке, и од њих је 5 боядисано белом, а 5 црном или црвеном бојом; на онда има 10 комада четвороугли гредица ступаца (призми). Свака је гредица управо толико дугачка, као оне 10 коцки једно уз друго стављени, и споља је исто онако боядисана, као кад би ставили оне 10 коцки све белу или црвену, тако да из даље нико не разазнаје, коцака од гредица, или друге речено; скака гредица изгледа, као да би је могло

човек на коцке расути; или кад се гредица усправо стави изгледа, као да е 10 коцака едно на друго наслагано.

Далѣ има 10 плоча. Свака е плоча управо толико велика колико 10 гредица една уз другу стављени. И плоча е свака на беле и црвене коцке боядисана и представља 10 гредица или 10 пута 10, то е 100 коцака.

Найпосле има една велика коцка, панѣ, као сандучић. Овај е управо толико велики, као они 10 плоча едно на другу наслагани. И овај е панѣ од сви страна исто онако на беле и црвене коцке боядисан и изгледа, као да би се из 10 низова у вис и десет у ширину едно на друго наслагани коцака састајо. Овај панѣ представља 10 плоча или $10 \times 10 = 100$ гредица, или $10 \times 10 \times 10 = 1000$ коцака.

Најболѣ е ако су коцке толико велике као едан кубични палац, да онда по томе гредица има 10'' у висину, 1'' у ширину и 1'' у дебљину, плочица 10'' у ширину, 10'' у дужину и 1'' у дебљину, а панѣ 10'' у ширину, 10'' у дужину и 10'' у дебљину.

Све ово смисљиво е на то, да се начини деци наука о мерењу простора и телеса наочигледно и болѣ појатно, које се има у четвртој класи главни, али и утрећем разреду основни школа показивати и учити.

Ко год е децу гледао, мого се уверити, какав е мучан посао начинити деци те мере разумљиве, а на овим коцкама иде брзо и лако и појатно тако, да се тим најболѣ основ ухвати за далѣ напредовањ у овој науци.

Ове коцке могу се и при науци брояња и рачуна у нижим разредима основне школе употребити, не само бројећи их као оно зрна на обичној рачуналки, него показујући на њима просте единице, десетице, стотине и иљаду, као на Јаришевој справици.

V. Живниѣва рачуналка није ништа друго, него способна обична и Јаришева уједно, и начинѣна е овако: постолѣ е сандучић са фиоком, у којој се држе зрна и жице. На сандуку озго има два гвоздена жљѣба; у њи се углави оквир. Оквир е начинѣн као и на обичној рачуналки, само има на дојној пречаги као и на десном ступцу по два јака зубца; тим зубцима се оквир у оне гвоздене жљѣбове на сандучићу углави. У оквиру стоје 10 жица са зрима. Кад се оквир углави на дојну пречагу онда стоје жице положено, као у обичној рачуналки, а кад се углави на зубце деснога ступца, онда стоје жице усправо као на Јаришевој, али почем су у овој жице само толико велике, да само 9 зрна стану,

www.uned.rs

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

то има за ово још едан башка полуквир са 10 кратки жица, кои се на оквир углавити даде.

Најновиим Живнѣвим справицама додате су још и Херманове циви и тако е ово најбоља од свию. *)

Школске вести.

СРБСКА ПРЕПАРАНДИЈА У СОМБОРУ. Испити на препарандији свршенису од 20-ог до 28-ог Јулија о. г. и успех био е: да е од 14 второлетни приправника проглашено нѣх 11 да су способни за учитель на основной народной школи, 1 и за ниже разреде главне школе, а 1 за главну школу; 1 е упућен да течај повтори, а 1 е своевольно изступио; а од нѣх 24 прволетних положило е нѣх 15 испите добро и проглашенису да су зрели за прелаз у други течај, а 9 их има на почетку идуће школске год. из неких наука испите допунити, пак ће по успеху тога или у други течај прећи или први повторавати. Владавѣ било е уопште добро, иступленья нѣе било никои, и нѣе никои до тужби долазило. Школу и цркву походили су уредно, изузевши случаеве болести; али болести е ове год. било више нето другие, кое због сиротинѣ, те станованя у малим влажним собицама, на кое би већма пазити валяло; а кое и због слабости груднѣ у неких, кои нису требали у завод ни примлѣни бити. Ко ће учитель да буде валя яке груди да има, са слабима нека нико и непочиѣ, ер ће се пре времена сагрти. При приманю валя на ово највећма мотрити, па свакога, кои нѣе сасвим яки груди одговорити, да други леб гледи.

Окром ови редовни приправника добили су допуштењѣ још и привремени учители из Сараволе, Оросламоша и Гада (коя су сва троица романску препарандију свршили) да положе овде испит за српске учители. Од ових е први коекако положио, други нѣе мого, трећи нѣе ни дошо. Приметити имамо, да су од нека доба почели романски препаранди а Срби являти се на испите у Сомбору, кое е сасвим неможно; — у романской препарандији неучисе ни едне речце српски, па чудо е, да у онаки завод и иду, а још веће, да се усуђую являти се за испит на овом заводу, у кои никад завирили нису. Зимуе начини едан дописник Србобранов читаву вику због ових учителя, а невиди, да са ових неприправлѣних за српску школу и за српску цркву школа и црква српска пропада, те зато српске општине, кое су свом добру раде неби ни под кои услов валяле отуда учители да приме; а српске коненсторие имале би још већма на ово пазити.

*) Ове најповне рачуналке могу се добити из Оломуца у Моравской преко Книжаре Хелцлове (Buchhandlung Eduard Helzel, Olmütz, Mähren), и то: 22" високе и толико широке са дрвеним оквиром за 9 фр. а са гвозденим оквиром за 12 фр. Кремеров за се за 4 фр. Уза сваки добие се и упутство, како се има са којом поступати.

Учителы и местни школ. управители валяло би да се постараю, да ове справице сваки за свою школу набави. Мали овай трошак биће стостручно наплаћен оним разумним знаѣм, што деца задобию помоћу ових справица.

Окром ових явило се још двојица од ланьски учитељски помоћника — из Чобанца и Дероња, — да испит допуне, и од њих е први довољно испит допунио, и сведочбу добио, да е способен за одправљанѣ учитељског званя у оной давцези, а други ние мого испита довољно допунити.

Науке предае на срп. Препарандии у Сомбору катихета Г. Дмитрия Поповић, главни учитељ Г. Никола Вукићевић и помоћник Андрија Иржић.

Катихета предае: катехетику и науку хришћанску, библичну повестницу старог и новог завета, црквену повестницу са животописима светих, тумаченѣ св еванђелия и апостола, литурђику, типик, црквено поянѣ, црквено славенски и српски ѣзик са писменим саставцима српским и повестнипом српске књижевности. За сваки од ових предмета одређен е едан сат недељно, само за црквено поянѣ пет, за славенски ѣзик три, за српски два сата. Свега има предавати катихета 20 часова недељно.

Главни учитељ предае: педагогию, дидактику и методику са познаванѣм садржая школских књига, повестницу педагогије и науку о устройству народне школе, практичну радню у овой школи, рачун на памет и на табли са облицима из земљомерства; немачки и мађарски ѣзик, земљопис, отачественицу и економию. И за ове предмете одређен е за сваки по едан сат недељно, само за педагогию три, за метод три, и за практичну радню три. Свега има предавати и главни учитељ 20 часова недељно.

Помоћник предае: хармонично певанѣ, ђимнастику, краснопис и рисанѣ, свако по едан сат недељно.

Како још немамо печатаних књига, то се предае већи део предпоменутих наука по рукописима дотичних учитеља, кое су по најглавнијим данашњим немачким и другим списатељима саставили, и кое ће скорим све печатати дати. Преглед наука на ситније саобштићемо други пут. Свако 14 дана имали су приправници по едну задаћу из стилистике и по едну из педагогије и методике писмено изградити и поднети на преглед.

Успех овогодишнѣ раднѣ на овом заводу врло е леп и учитељи заслужују захвалност од целога народа; они су се неуморно трудили, да нам изобразе ваљане учитељѣ, и надамо се, даће се и ови свуда показати вредни своих врстних учитеља.

Завод овай, како е ревншоћу наше врле српске сомборске општине добио предпрошле године нову красну кућу и намештае, исто е тако прилогом ове и још неких других честитих општина добила лепу збирку најбољих учевних оврема; има библиотеку најврсиих немачких и других учитељских дела; ова е имала на крају прошле год. 1413 дела у преко 3000 књига, а ове године е умножена са 109 докупљених и 145 напаклон добивених, и има сад свега 1667 дела. Ние овде место наводити их по именце, но само толико казати морамо, да се књиге само оне купую, кое се по најбољим критикама немачким и другима препоручују. Окром књига има завод овай исто тако одабрану збирку географичких, историчких и физикалних земљовида, глобе, телурне и лунарие, више природословних атласа, и природних збирака.

WWW.UNILIB.RS

УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

За набављањ њ ових има сваке године до 200 ф. одређено, на кое од српске сомборске општине долази сваке год. 72 ф., од кикиндске 50 од фондације Г. Рацковића 50 ф. и од падејске општине 16 ф.

Плата професора, која је до предпрошле год. врло малена била, љубављу нашега честитог кикиндског дистрикта и честите сомборске срп. општине, на кое онај 600, а ова 300 ф. сваке год. прилажу повишена је знатно и износи сад за катихету 800 ф. и за главнога учитеља 800 ф. а помоћник, кон је уједно професор па реалци има 150 ф. Неможемо прећи да овде не споменемо, да школски фонд, ког су за издржаванј препарандије српске и романске Срби и Романи заједнички оснвали, на издржаванј романске препарандије још од 1850. год. сваке год. по 315 ф. више даје него на српску, кое је у толико већма неправдо, што Срби у овом фонд далеко више прилажу него Романи; па како се стањ овога фонда сад у толико побољшава, што се наредбом в. с. кр. у. Наместничства утерују дугови, (види шк. л. бр. 1 и 5) и како видесмо, да су професори на овој срп. препарандији сувише претерењени послом, а знајући, да на романској препарандији има више професора, то би ваљало, да се и на овој бар још едан помоћник постави, са толиком платом, колико романска препарандија више извучи, и да се суразмерно тој плати неколико сата онама скине и овоме преда; а ако би се и овом фонд делио између Срба и Романа, то би се свакако имало у рачун узети ово кроз 15 година више издаванј на романску препарандију.

На препарандији у Сомбору постоје више врсти стипендија:

1) Ралића (са 50 ф.) ју је ове год. добио по одобрењу в. с. кр. у. Наместничства Арон Аршинов, најбољи од сви ове год. из завода овога изашавши приправник;

2) Чокорова састојсе из неколико форинти, пије од више год. издана;

3) Белянска, која је од како је нова кућа за препарандију дигнута престала, али се надамо, да је честита сомборска општина неће напустити да пропадне;

4) Платонейске, основане од Нђг. Високопреосв. Г. Епископа Платона, имали су ове год. њих 11 приправника, и то двојца по 60 ф., двојца по 40 ф., двојца по 30 ф., двојца по 20 ф., и тројца по 10 ф. Свега је издано 330 ф. Стипендије ове могле би још болј бити, кад би сви они, кон су дужни у овом фонд улагати, ово точније извршивали. Врли основатељ имао је са овим стипендијама „на препитаније сиромашних предуготовника“ долеко лепше намере, али их за сад извршити није можно, јер је још фонд слаб за оно.

Окром ових стипендија и преднаведених добротвора давао је Г. Коста Јерасевић грађанин и трговац сомборски четворци сиромашних приправника окром празника још и сваке неделј дваред доручак и ручак;

а Г. Сима Леовић велики бележник дао је за успомену своје почивше супруге 6 дуката, да се најбољима приправницима овогодишњима поклоне.

За сва ова благодеења буди предначаченим добротворима велика захвалност у име целог народа!

WWW.UNILIB.RS

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

ОБЈАВА

за

ШКОЛСКИ ЛИСТ

за 1866 годину.

Школски Лист е прошле године због учестаног путовања Господина Уредника по званичним пословима, тако заостао да се само пет бројева главнога Листа и два Додатка распослати могло.

Господин Школски Савѣтник Др. Ђорђе Натошевић немогући због званичних послова даљ Лист овај уређивати, позвао е мене, да се одсад издавања и уређивања примим, а уедно опуномоћо ме е, да у име нѣгово свима ланским предплатницима подпуну накнаду дати могу с' бројевима Школскога Листа и Додатка од ове године.

Уздајући се у подпору нашега народа примам се я овог трудног посла и явљам, да ће ШКОЛСКИ ЛИСТ наступајуће 1866 године овде у Сомбору точно и уредно у оваковом формату и на целом табаку излазити месечно двапут, петнајстог и последнѣг дана свакога месеца. Уз' то ће јошт на свршетку свакога месеца излазити додатак Школскога Листа, под насловом: „ПРИЯТЕЛЬ СРБСКЕ МЛАДЕЖИ.“

Школски Лист ће доносити чланке о школи, учительима, и о воспитаваню и ученоу деце из Педагогіе Дидактике, Ме-

Др. Ђ. Натошевић

годице и Историје ових наука; израђене лекције учевних предмета за углед, предлоге за побољшање материјалног стања учитељског, школске наредбе, и школске вести.

Додатак ће доносити поучења и предмете за читање намењене за изражање ума и васпитање срца и душе предруге младежи Србске обоега пола. У њему ће се находити у лепом избору житија светих, животописи, приповедке, притче, басне и песме моралног садржаја; предмети из Историје, Земљописа, Физике, Диететике, Домоводства и пољске Економије; рачунске и гимнастичне игре и друге задаће.

Ја сам у Школском Листу од постанка његовог много радио, по томе надам се да ћу с' Божиомъ помоћу моћи и дужности уредника одправљати у толико болѣ, што је наш многозаслужени и обштелобљени Господин Школски Саветник Др. Ђ. Натошевић обећао да ће и у напредак своим врстним педагогичним чланцима оба ова Листа подпомагати. Притом учтиво позивам и молим све наше учене мужеве како овде тако и у Кнежевини Србској, а особито наше пречастне Свештенике, Школске Управитеље, Професоре висших и средњих училишта и Народне Учителие, да ми своје умне прилоге и дописе, кои се са горњим програмом слажу, шилјати изволе; ја пак од своје стране обећавам, да ћу свакоме, кои ме у овом погледу подпомагао буде, из почасти оба Листа бесплатно шилјати.

Цена је за оба Листа заједно на годину 4 фор.; а на по године 2 фор. а. вр. — Школски Лист без' Додатка неће се никоме слати. Но на Додатак сам отвара се обашка годишња предплата са 1 фор. 20 нов. и полугодишња са 60 нов. а. вр.

Све Родољубце а особито народне учителие пријатељски умољавам, да у месту свом што више предплатника на Школски Лист скупе, а притом да младеж обоега пола на држање „Пријатеља Србске Младежи“ позову.

Господи скупитељима за велики труд њихов даје се седми примерак једног и другог Листа на дар, а имена скупитеља и предплатника' штампаче се у Листу.

Они Предплатници, кои су за целу прошлу годину предплатили, добия ће ове године Школски Лист до края Септембра, с' тога нека изволе јошт 1 форинту послати, па ће им се Лист целе ове године шилјати. — Они пак кои су предплатили за по године, примити ће у накнаду јошт шест броева Листа и 4 Додатка, а за целу ову годину, ако Лист држати желе, имаю наплатити само три форинта. Свима лань-

ским предплатницима уз први овогодишњи брой разаслаће се и шести брой Школскога Листа од 1865. године, и тако неће они никакву штету трпѣти.

Они предбројници Школскога Листа кои од године 1864 дугую, могу дуг свой код мене положити заједно са новом предплатом да не би морали за оно мало новаца у двапут пошту плаћати.

Напоследку она Господа и Обштине, којима е 1865. године Лист шилан, а јошт нису за њга платили (има преко 700) нека се најдале до 20 Јануара о. г. мени пријаве да су ради Лист држати, пак ће им се редовно шилјати, а они ће имати за прошлу годину само 1 фор. доплатити.

Предплатни новци молим да ми се заједно са адресом предплатника у плаћеном писму најдале до светога Саве пошљу.

У Сомбору на Ново Лето 1866.

НИКОЛА Ђ. ВУКИЋЕВИЋ
главни приправнички Учитель.

УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

ГОСПОДИНЕ!

Желећи за доста учинити њдной прекој потреби при васпитаніу младежи наше, списао самъ я кнѣгу подъ насловомъ :

„Библичне Повѣсти Новаго Завѣта“

Вѣкій део Педагога тога е данасъ мнѣнія, да е за младежъ најболѣ кадъ се Библичне повѣсти онымъ истымъ рѣчма приповѣдаю, коимъ су у св. Писму изложено. С' тога самъ и я у овомъ момъ послу строго се придржавао оногъ начина казиваня и башъ оныхъ истыхъ рѣчій с' којма су Свете Повѣсти у Евангеліу и у Дѣянїяма Апостолскимъ написане. У цѣлой кнѣзи има 94 приповѣдке, и додатакъ, а износи у маломе формату 176 страна. — Приповѣдке за дѣцу одъ 7—10 година штампане су са крупни писмени, а оне за старію младежъ с' ситніма. Кнѣга ће ова особито одъ велике помоћи быти свакоме учителю при предаваню Библичныхъ Повѣстїй, и ученицима да имаю и кодъ куће одкудъ читати оно, што имъ учитель у школи приповѣда. Свака породица, коя ю набави, и у којой се свете те Повѣсти пажливо читале буду, имаће у њима неоцѣнено благо, најсветію науку преблагогъ Спасителя нашегъ, коя е човѣка едино усрећити и утѣшити кадра.

Знаюћи да наше кнѣге безъ понуде слабо пролазе, молимъ васъ приятельски, да ми у кругу вашега познанства, а особито међу родительима дѣциимъ што више предплатника скупити изволите.

До кои данъ кнѣга ће ова сасвимъ готова быти, а у надежди да ће што више читателя наћи, опредѣлю самъ према величини кнѣге врло малену цѣну, само 40 новчића а. вр. — Ђданаїсту кнѣгу давмъ Господи скупительима на даръ.

Предплатни новци молимъ да ми се напредъ пошлю, ерѣ се и штампару одма платити мора.

Б. Петровићу Угличеву

Овомъ приликомъ являю, да е пре нѣколико дана изишло изъ печатнѣ ново дѣло мое, подѣ насловомъ :

М И С Л И

о пачину, како да се у духу православне вѣре и према потребама народнимъ у редъ доведу црквено просвѣтни отношан

Срба у Аустрији

Обяву ове књиге с садржаемъ заедно изволите читати у Србобрану и у Напредку бр. 6 и 8. — Толико само напоменути имаю да е дѣло то награду Матице Србске добило и да самъ га я о своје трошку на свѣтъ издао.

Књига ова штампана е у великой осмини и износи 14 табака. Цѣна јој е ђдна форинта А. вр. —

Да би се ово дѣло у народу што више читало, умолявамъ васъ Господине, да и ову књигу, у мѣсту вашемъ препоручите, и да ми брой предплаћенихъ књига с' новцима заедно што скоріе пошлѣте, а покрај благодарности мое за велики трудъ при скупляню уписника изволите или 10% одъ новаца, или десету књигу на даръ задржати.

Чимъ новце и назначенъ броя предплаћенихъ примѣрака добию, одма љу обе књиге о своѣ трошку, кудъ се захтѣвало буде, одправити. Молимъ само да ми се за атресь и последню пошту яви.

Ко годъ за 25 комада' Библичнихъ Повѣсти новце послао буде, добитѣ уз' обичну награду, јошть и ово друго велико дѣло мое на поклонѣ. —

Врло љете ме обвезати, Господине, ако ми се на овај позивъ и молбу свойски и усрдно одзовете.

У Сомбору, на Сретеніе 1865.

НИКОЛА Ђ. ВУКИЋЕВИЋЪ
приправничкій главный учитель.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

WWW.UNILIB.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А
Б
И
В
Л
И
О
Т
Е
К
А

О Б Я В А.

Са овим бројем свршује се овај лист за ову годину. Ко га је рад идуће год. држати, умољава се овим, да се раније пријави, да неби као ове, са првим бројевима опет у неприлику долазили.

Ако би коме лист идуће год. пошо, ко неби рад био држати га, умољава се, да одма врати, написавши на повези „getout“, а не кидајући повезе и враћајући изсечен лист под другом повезом, те се незна ко враћа, ни враћајући га без наплаћене поште, а умотан и печачен под писмо.

Овом приликом јављамо, да је преостало више целокупни примерака од овогодишњег листа и ко је рад може га за 1 фр 50 нов. добити, али пошту да плати.

Ако се коме изгубио који од ови бројева: 2, 3, 7, 9 и остали до края, нека се пријави и само пошту 2 новч. по листу плати, па ће му се одма послати.

Уредништво
ШКОЛСКОГ ЛИСТА.